

Vårpromenad i Stockholm

Återutgivning av text från 1893

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Vårpromenad i Stockholm.
Återutgivning av text från 1893

av Hjalmar Söderberg

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-615-0

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du en intressant skildring av 1890-talets Stockholm.

Krönikan är en berättelse om en vårpromenad längs kajerna i centrala Stockholm.

Du får bland annat läsa om trafikhoten från alla hästar och stanken på Strandvägen från alla sillbåtar.

Den här texten publicerades ursprungligen i april år 1893 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen Svea" med titeln "Krönika".

Texten skrevs av den berömde svenske författaren Hjalmar Söderberg (1869–1941).

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

I den här e-boken publicerar vi originalets text ordagrant och helt utan ändringar, alla namn, uttryck och till och med felstavningar har behållits.

Promenad i Stockholm våren 1893

Den här texten publicerades ursprungligen i april år 1893 i tidskriften "Svenska Familj-Journalen Svea" med titeln "Krönikan". Författare till texten är Hjalmar Söderberg (1869–1941).

Del I

Förvåren är de vilda resplanernas tid. De kära gatorna, som man har trampat vintern igenom, förlora dag för dag i intresse; människorna, som man har mött dagligen, vid samma tider, i samma gathörn och med samma ansigtsuttryck, förefalla mer och mer marionettartade, börja liksom röra sig på trådar; det börjar bli en något gammal komedi, det hela. Så kan det hända att man en dag, då man har godt om tid, förlänger sin promenad på Blasieholmskajen ända bort till Kastellholmen, till dess yttersta klint; där har man god utsigt öfver segelleden — men det är för närvarande en segelled utan ett enda segel. Isen ligger obruten så långt ögat kan nå och åtskilliga mil längre; en grå och öde slätt utan lif. Den vägen slipper man icke ut.

Nå, det fins ju mycket riktigt järnvägar, och jag nekar icke att man äfven med anlitande af dem som medel kan lyckas skudda fädernejordens stoff af sina fötter; men i ett fall, då resplanerna i alla händelser äro dömda att stanna inom drömmarnes verld, får man onekligen en både starkare och angenämare illusion af en segelled som tonar bort i blånande sol-dis, än af två svarta järnskenor, som försvinna i en lång kurfva. Likagodt, det blir ingenting af denna gång: jag har bestämdt mig för att lemna kontinenten ännu ett år eller två att bereda sig på ett värdigt mottagande.

Jag vet icke hvarför, men då jag från Skeppsholmsbron eller Blasieholmskajen har låtit blicken glida utmed fartygsräckan vid Skeppsbron, har alltid Nordstjernan, den smäckra, hvita Nordstjernan lockat mig mest; jag var förälskad i den redan som barn. Att den trafikerar de norrländska kusterna kan icke vara särskildt egnadt att sätta den i förbindelse med mina resplaner; jag erkänner att jag för min del skulle föredraga Rivieran. Den vackra båtens popularitet beror nog helt enkelt på att redaren — eller hvem det kan vara — haft förstånd att låta måla den vit. Hur som helst; jag blef verkligen djupare gripen af situationens allvar, då jag gick förbi här om dagen och såg min gamla favoritbåt brottas med lågorna, än jag skulle ha blifvit, om det gällt en vanlig grå eller brun eller grön båt. Jag tror sannerligen att jag i sådant fall skulle ha blifvit smått förargad öfver att brandkåren släckte så fort; en liten eldsvåda, där människolif icke stå på spel, roar som bekant alla, som icke förlora pengar på den.

Alla, både människor och djur, bli oroliga och nervösa den här tiden. Riksdagen, som sin plikt likmätigt tänker på allt, har nyligen antagit en skärpt lagparagraf mot »okynnes hund, som biter folk och fä» (de äro visserligen farligast i röt månaden, men det hör inte

hit); skulle det icke, med anledning af hvad som nyligen förefallit, vara välbetänkt att lagstifta mot okynnes häst, som skenar sönder snögrupper, uppförda för välgörande ändamål, och därefter hoppar ned på skridskobanan utan inträdeskort? Här kunna dessutom icke uppletas några förmildrande omständigheter af samma art, som då en annan häst för ett par år sedan var nära att skena in i Immanuelskyrkan midt under gudstjänsten; det berodde, påstod egaren, på att hans kära Pålle alltid hade varit ett ovanligt fromt kreatur. — Och medan vi nu hålla på att lagstifta: kunde icke en liten paragraf om okynnes takgesimser, som utan vederbörligt tillstånd lemna sin dem anvisade plats, med tiden bära goda frukter? Nå, det är sant, denna sak sorterar väl snarare under stadsfullmäktige; därför, se upp, valmän på Söder och Norr och Kungsholmen och öfver allt! Släpp icke igenom någon kandidat, som förklarar sig vara anhängare af takgesimsernas ogenerade friluftsgymnastik!

Våren, den varmt och länge efterlängtrade, är då äntligen i antågande, så vida vi våga tro våra ögon och andra sinnen. Snögrupperna stå gråa och åldrade och motse sin snara undergång, äfven utan den nämnda ociviliserade hästens brutala och oberättigade inskridande. Bofinken håller vårkonsert i Kaknäskogen, fullständigt obekymrad om alla hemska dramer, som äro förbundna med detta namn. Sandhamn är isfritt, Karlskrona i det närmaste också, och när detta hunnit befordras till tryck, har troligen kanonbåten Gunhild redan nått fram till Visby med cirka två månaders post åt Gotlänningarne.

Prins Karnaval, den sydlige gästen, som aldrig lyckats göra sig fullt hemmastadd i våra nordliga landamären, börjar onekligen se litet utfestad ut, nu när den starka och obarmhertigt klara vårsolen lyser upp hans hy, blek af nattvak och champagne; han hänger läpp,

blinkar med ögonen för att hålla sig vaken i det längsta och affischerar med en sista, krampaktig ansträngning sina slutbedrifter för säsongen. Sedan gör han en lång, lång gäspning, sticker bjällerspiran i byxfickan, drar den granna men litet illa medfarna hättan långt ned öfver öronen och lägger sig att sofva sin långa sommarsömn någonstädes i en fredlig landsbygd — eller kanhända han reser till någon fashionablare badort. Ingen kan veta; det säkra är att han dunstar bort, sörjd och saknad af alla sina trogna.

Men lugn, kära vänner; han kommer tillbaka nästa vinter, med nya krafter och nytt humör — hur illa han än i grund och botten trifs bland våra punschdrickande dystermän. Han älskar söderns lätta viner och lätta lynnen.

Del II

Ah, dessa vackra dagar... man promenerar så långt och så länge som benen orka bära en och ibland litet längre. Man promenerar inom och utom tullarne; bor man på Norr eller Östermalm, så vallfärdar man till Söder för att se efter, om det verkligen har blifvit vår där också (eller för att konstatera, att Münchenerbryggeriet *verkligen* har brunnit); och bor man på Söder, så måste man absolut förevisa sin nya vårpaletå, i Kungsträdgården eller på Skeppsholmsbron och på samma gång göra studier öfver de anryckande vårmoderna.

Hvad särskildt benkläderna beträffar, har jag en svag aning om, att det ligger genomgripande förändringar i luften. Byxbenen ha ju nu i väl ett halft decennium varit vida och rymliga. En eller annan

modekung i London eller Paris upptäckte kanhända för en fem, sex år sedan, att han strängt taget hade något väl smala ben. Lösvadorna betraktade han möjligen som en alltför besvärlig eller till och med riskabel institution: det händer ju så lätt, att de helt oförmärkt glida en smula på sned och därigenom gifva benen en verkligt komprometterande form. Så uppfann han säckfodralet. Säckfodralet har nu under årens lopp modererats till ett visst lagom — men tyvärr är det just det där »lagom», som aldrig, troligen icke ens i människosläktets barndom, har kunnat tillfredsställa gorillans eller grilljannens smak. — Jag är på allvar öfvertygad, att det fanns grilljannar redan bland Adams och Evas allra närmaste efterkommande; att det fanns dylika under Egyptens och Assyriens storhetstid är ju till full evidens konstateradt. — Jag ser, att jag håller på att glida ifrån ämnet; det var ju vår samtids byxben jag skulle afhandla och icke de förhistoriska moderna. Nå: den smalbente modekungen i London eller Paris är troligen vid det här laget detroniserad; modets värld är som bekant hvarken arfrike eller valrike — monarkerna visa sig, lysa och försvinna, och ingen ser till regissören, som sköter trådarne i komedien. Hans efterträdare är, kunna vi antaga, några år yngre — alltså troligen litet bättre bibehållen — och har mera presentabla vador. Resultatet: smalbyxor.

Så, ungefär går det till. Det är ju allmänt bekant, hvarför kejsarinnan Eugenie för fyrtio år sedan satte krinolinen på modet; och det var af samma skäl madame de Montespan ett par århundraden tidigare införde styfkjorteln. Naturens anordningar falla besvärliga emellanåt; så korrigerar konsten, skyler öfver och förbättrar. — Hvad skulle eljes kultur, upplysning och framåtskridande vara till?

Åhjo, det är sannt; de kunna ju användas till litet af hvarje. I dessa

dagar använder man dem till Solness-tolkningar, patriotiska amatör-föreställningar, åstadkommande af allegoriska silfverstatyetter åt fabriker Lundin på Kungsholmen m. m. Och dessutom naturligtvis till »oegentligheter», hvilka jag förbigår, emedan de börja blifva något banala.

Detta hos oss. Norrmännen använda dem — kultur, upplysning etc., icke oegentligheterna — till att öka sin polemiska rutin, och danskarne till att hitta på kvickheter om sitt tolfte provisorium. I Chicago använder man dem till att bygga alldeles för höga hus; i Paris till att fylla den Panamakanal de senaste tilldragelserna gräft genom den offentliga moralen; i Ryssland till att afskaffa judarne och lägga vantarne på deras guld. Konung Alfonso af Spanien begagnar dem till att lära sig abcd — mycket berömvärdt för öfrigt —, Strindberg till att förlofva sig i Wien, och Bismarck slutligen till att som vanligt vara sanningsälskande med moderation, denna gång mot Schleswig-Holsteinarne.

Hvad mig själf beträffar, använder jag dem till att skriva krönikor, helst om väderleken, årstidernas växlingar och liknande ämnen af allmängiltigt intresse. Kåseriet, har någon sagt, är litteraturens varieté; och jag tillägger: väderleken är denna scens ständigt om och om igen bisserada Ta-ra-ra-bom-de-ay. (Bisseradt af de uppträdande nämligen, af eget initiativ; publikens känslor åtar jag mig inte att yttra mig om.) Jag har nu i ett par krönikor suttit och himlat mig öfver att det aldrig ville bli vår; i den därpå följande vill jag minnas, att jag uttalade min förvåning öfver att det blifvit det så oväntadt tidigt; och för dessa oförargliga meditationer har Svea fått betala ut vackra fyrkar... Nå ja; det skall jag vara den första att förlåta!

— — Jag tror, att det var med en promenad jag började. Om vi

antaga, att det var Strandvägen jag promenerade på, och att jag befann mig ungefär midt för det nybyggda kungliga stallet, då jag kom att tänka på kapitlet vidbyxor eller smalbyxor, är det troligt nog, att jag efter att i tankarne ha afhandlat madame de Montespan, fabrikör Lundin, det tolfte provisoriet etc. vaknade upp framför Bünsowska huset. Nåväl, där stannade jag och såg mig omkring, ty där är promenadens vackraste punkt.

Det är eftermiddag; solen lider mot nedgång. Spiror, torn, tak, skorstenar tecknas med lätta konturer mot himmelens ljusa blå, som i vester faller in i skiftningar af rosa och orange. Promenadens träd stå smärta och luftiga, med ännu nakna kvistar. Det är en doft af vår i luften . . . och så luktar det salt sill . . .

Ja, det luktar verkligen salt sill i en alldeles ohygglig grad på Strandvägen, på vår kanhända vackraste promenad. Kanhända var det sillukten, som återförde mina tankar till verkligheten, till norr-männens polemik, Bismarck och Ta-ra-ra-bomde-ay.

Hjalmar Söderberg.

Viktiga ord och personer

Alfonso XII av Spanien.

[1857–1885] Spansk kung från 1874 till sin död 1885. Växte till stora delar upp i Wien och England.

von Bismarck, Otto.

[1815–1898] Preussisk och tysk statsman. Var den som lyckades ena de många tyska rikena år 1871 och blev också det nya rikets förste rikskansler. Han var av sin samtid känd som ”järnkanslern”. Bismarck var en av sin tids mest inflytelserika personer.

Bissera.

Ett uttryck inom musiken när publikens applåder får artisterna att upprepa ett stycke, eller att ge ett extranummer.

Bünsowska huset.

Ett kvarter på Strandvägen i Stockholm som uppfördes 1886–1888 av träpatronen Friedrich Bünsow. Byggnaden har framför allt stora paradvåningar.

Kejsarinnan Eugenie.

[1826–1920] Fransk kejsarinna från 1853 tills 1871. Var en av Europas mäktigaste kvinnor och styrde också Frankrike då maken Napoleon III var frånvarande. Hon var berömd för sin skön-

het och influerade också hela kontinentens mode.

Fyrkar.

Ett svenskt mynt som användes från 1478 tills slutet av 1600-talet. Ordet har också använts som slang för ”pengar” i finlands-svenskan.

Gesims.

Äldre uttryck för den list som skiljer fasaden och yttertaket. I stället för ordet gesims används i dag oftast ordet kornisch.

Grilljanne.

Ett nedlåtande uttryck som användes om unga klädsnobbar under 1890-talet. Ordet skapades av tidningen Aftonbladet om de ”dekadenta” unga män som höll till på restaurangen Jones Grill vid Jakobs torg.

Gunhild.

En kanonbåt i svenska flottan som sjösattes 1862 och drevs av både ånga och segel. Under första världskriget användes Gunhild för minsvepning och det var också en mina som sänkte fartyget i september 1918.

Lundin, Anders Wilhelm.

[1822–1895] Svensk företagsledare. Drev mycket framgångsrika garverier och läderfabriker på Kungsholmen i Stockholm. Området där hans fabriker låg heter i dag Garvar Lundins gränd. Lundins palatsliknande bostad gjorde att han fick smeknamnet ”Kungsholmskungen”.

Madame de Montespan.

[1640–1707] Fransk mätress till kung Ludvig XIV. Var kungens officiella älskarinna och fick också åtta barn med honom. Var känd över hela Europa för sin skönhet, sin modekänsla – och sin slösaktighet. Utövade ett så stort inflytande på Ludvig XIV att hon kallades ”Frankrikes sanna drottning”.

S/S Nordstjernen.

Ett ångfartyg byggt 1872 som länge trafikerade sträckan Stockholm-Härnösand-Örnsköldsvik. År 1900 såldes fartyget och trafikerade senare bland annat Trelleborg-Sassnitz och Åbo-Stockholm. Det 61 meter långa fartyget skrotades 1956.

Provisorietiden.

Åren 1885–1894 kallas ”provisorietiden” i Danmark. Under de här åren styrde statsminister J. B. S. Estrup en minoritetsregering med hjälp av direktiv, eller provisorier som det heter på danska.

Solness.

Huvudpersonen i Henrik Ibsens drama ”Bygmester Solness” från 1892.

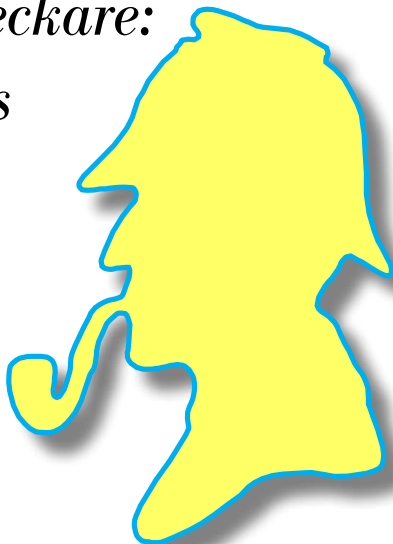
Söderberg, Hjalmar.

[1869–1941] Svensk författare och översättare. Söderberg var en av 1900-talets mest inflytelserika svenska författare och skrev både poesi, noveller, kåserier, dramatik samt bok- och teaterrecensioner. Han är framför allt känd för sina många skildringar av Stockholm. Någr av hans mest kända verk är ”Martin Bircks ungdom” (1901), ”Doktor Glas” (1905) och ”Den allvarsamma leken” (1912).

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carring*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se